

Đổi mới hình thức tổ chức vận động theo nhạc cho trẻ 5 - 6 tuổi ở trường mầm non

Trần Thị Kim Uyên*

*Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Received: 18/12/2023; Accepted: 26/12/2023; Published: 4/01/2024

Abstract: Body percussion, music appreciation are forms of musical movement that offers excitement and high educational music effects for children in kindergarten.

Keywords: Body percussiion; Music Appreciation

1. Đặt vấn đề

Trong chương trình giáo dục mầm non (MN), hoạt động giáo dục âm nhạc rất dễ gần với trẻ em, được trẻ yêu thích, đem lại nhiều niềm vui và sự sáng khoái. Nó tạo điều kiện cho trẻ phát triển toàn diện về Đức - Trí - Thể - Mỹ - Lao động. Thông qua hoạt động giáo dục âm nhạc, trẻ em sẽ linh hoạt, mạnh dạn, thông minh và sáng tạo hơn. Khi trẻ hát và vận động theo nhạc (VĐTN) sẽ thúc đẩy sự vận động của cơ thể, phát triển mạnh về ngôn ngữ, thể chất, tình cảm xã hội.

Nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho việc tiếp cận Chương trình Giáo dục âm nhạc lớp 1, ngay từ khi trẻ học lớp mẫu giáo 5- 6 tuổi tại trường MN đã cần phải chú trọng đến việc đổi mới hình thức VĐTN đáp ứng yêu cầu Chương trình Giáo dục phổ thông mới 2018. Đây chính là bước khởi đầu quan trọng giúp trẻ MN tiếp xúc, làm quen với âm nhạc, mở rộng những hiểu biết, cảm xúc, sự đa dạng, phong phú của những hình tượng âm nhạc.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Đặc điểm vận động theo nhạc của trẻ 5 - 6 tuổi

2.1.1. Vận động theo nhạc

VĐTN là hoạt động phối hợp giữa âm nhạc và các động tác nhảy múa hoặc sử dụng đồ chơi âm nhạc gõ đệm theo nhạc nhằm tạo cho trẻ có được sự cảm nhận về nhịp điệu, góp phần tích cực vào việc phát triển trí tuệ và thể chất của trẻ. VĐTN giúp trẻ phát triển cảm giác về nhịp điệu, sự khéo léo, khả năng phản ứng nhanh và đúng các ấn tượng nghe được trong âm nhạc. Ngoài ra, nó còn thỏa mãn nhu cầu tình cảm của trẻ, trẻ được tự do thể hiện, bộc lộ cảm xúc của mình, được giao tiếp với bạn bè xung quanh. Các động tác VĐTN giáo viên (GV) hướng dẫn cho

trẻ cần đảm bảo tính vừa sức, phù hợp với tính chất, cấu trúc và nội dung âm nhạc của tác phẩm. Động tác không nên quá khó, rườm rà, quá nhiều động tác trong một bài vận động hoặc có sự di chuyển, sắp xếp đội hình phức tạp. VĐTN được chia làm hai nhóm:

- Vận động nhịp điệu (các âm hình tiết tấu đang được sử dụng ở trường mầm non: âm hình tiết tấu chậm/nhanh/phối hợp, nhịp, phách).

- Vận động minh họa và múa.

2.1.2. Đặc điểm vận động theo nhạc của trẻ 5 - 6 tuổi

Trẻ có thể hát kết hợp vỗ tay hay gõ đệm theo nhịp, phách; thực hiện các động tác phụ họa, minh họa cho nội dung bài hát như nghiêng đầu, nhún chân, đưa tay, ... Trẻ biết chuyển động nhịp nhàng theo tính chất của âm nhạc, thay đổi bước chuyển động theo điệu nhạc; từ tốc độ nhịp nhàng sang tốc độ nhanh hoặc chậm; thực hiện được các động tác nhảy múa chuyển động từng đôi: thứ tự từng bước chân nhảy lên phía trước, nhảy gập đầu gối; đi nhịp nhàng, chạy nhẹ nhàng, nhảy mềm tại chỗ. Trẻ vận động theo vòng tròn, biết mở rộng, thu hẹp vòng tròn, vận động hàng ngang. Thực hiện đúng, đẹp, diễn cảm các động tác quy định, bước đầu nghĩ được các động tác riêng, phối hợp nhịp nhàng toàn thân với các động tác chân tay.

2.2. Thực trạng hình thức tổ chức vận động theo nhạc ở trường mầm non tại thành phố Vinh, Nghệ An

Tác giả tiến hành điều tra kế hoạch tuần của khối trẻ 5 - 6 tuổi tại 5 trường MN công lập trên địa bàn thành phố Vinh, với kết quả như sau: ((1): Trường MN Hoa sen; (2): Trường MN Đội Cung; (3): Trường MN Đông Vĩnh; (4): Trường MN Trường Thi; (5): Trường MN Lê Lợi).

Bảng 2.1. Thực trạng số tuần tổ chức hoạt động giáo dục âm nhạc ở trường MN

TT	Nội dung	Tên Trường MN					TBC
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Số tuần khối lớp trẻ 5 - 6 tuổi có sử dụng hoạt động giáo dục âm nhạc	31/35	30/35	30/35	31/35	31/35	31/35

2	Số tuần khối lớp trẻ 5 - 6 tuổi có sử dụng hoạt động VĐTN	8/35	7/35	8/35	8/35	8/35	8/35
3	Số tuần khối lớp trẻ 5 - 6 tuổi có sử dụng hoạt động Cảm thụ âm nhạc	0/35	0/35	0/35	0/35	0/35	0/35

Bảng 2.2. Thực trạng hình thức tổ chức vận động theo nhạc ở trường MN

TT	Nội dung	Tên Trường MN					TBC
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1	Các hình thức vận động theo nhạc mà GV MN sử dụng là: a. Vỗ tay/ sử dụng nhạc cụ theo nhịp/phách/ tiết tấu b. Vận động múa minh họa c. Bộ gõ cơ thể	a và b	a và b	a và b	a và b	a và b	a và b

Trong 35 tuần/năm học, thì bình quân mỗi trường sử dụng 31 tuần có hoạt động giáo dục âm nhạc. Trong đó có: 10 tuần có hoạt động dạy hát, 7 tuần có hoạt động nghe hát, 6 tuần có hoạt động biểu diễn cuối tuần/cuối chủ đề và 8 tuần có hoạt động VĐTN. Các hình thức VĐTN chủ yếu là vỗ tay/sử dụng nhạc cụ theo nhịp/phách/tiết tấu hoặc vận động minh họa theo bài hát. múa. Chưa có trường nào sử dụng đại trà hình thức bộ gõ cơ thể hay cảm thụ âm nhạc. Hình thức tổ chức dạy trẻ VĐTN còn chưa phong phú, chủ yếu là dạy trẻ đồng loạt các kỹ năng trên lớp, trẻ ít được nghe nhạc với các bài hát, bản nhạc có giai điệu đa dạng để từ đó tự cảm nhận và thể hiện cảm xúc bằng chính vận động của bản thân. Đặc biệt, trong chương trình chưa chú trọng hết vai trò của hoạt động VĐTN nhằm phát triển cảm giác nhịp điệu, làm giàu cảm xúc âm nhạc cho trẻ. Hơn nữa, giáo viên mầm non (GVMMN) còn hạn chế về cách thức dạy trẻ cảm thụ âm nhạc, bộ gõ cơ thể, nên hình thức VĐTN này hiếm khi được thực hiện trên trẻ trong hoạt động học. Nếu có cũng chỉ là hoạt động làm quen và chưa phù hợp với đối tượng. Lý do là GV chỉ học theo các video trên mạng internet mà không hiểu được bản chất và nội dung của phương pháp, chưa hiểu và chưa biết cách vận dụng các hình thức vận động nhịp điệu đó.

Như vậy, với thực trạng này, khi trẻ bước vào lớp 1 sẽ bỡ ngỡ với Chương trình Giáo dục âm nhạc mà ở đó đòi hỏi trẻ cần có kiến thức âm nhạc, sự nhanh nhẹn, sáng tạo và biết vận dụng linh hoạt.

2.3. Một số hình thức vận động theo nhạc mới được vận dụng từ các phương pháp giáo dục âm nhạc tiên tiến

Nhận thức được tầm quan trọng của việc đổi mới hình thức tổ chức VĐTN cho trẻ 5 - 6 tuổi ở trường

MN, bài viết đưa ra một số hình thức VĐTN phù hợp có thể vận dụng sáng tạo trong việc phát triển Chương trình Giáo dục MN nhằm đáp ứng việc tiếp cận Chương trình Giáo dục phổ thông mới 2018. Hình thức này có thể áp dụng đại trà ở các trường MN một cách phù hợp chứ không chỉ đơn thuần là các hoạt động nhỏ lẻ như thực trạng hiện nay.

2.3.1. Hình thức VĐTN bộ gõ cơ thể với Phương pháp Orff-Schulwerk

Orff-Schulwerk là phương pháp dạy học âm nhạc dựa trên nền tảng khai thác và phát triển năng lực âm nhạc thông qua khả năng vui chơi tập thể và vận động. Năng lực âm nhạc tự nhiên của trẻ em bao gồm: hát, xướng đồng dao - ca dao, vỗ tay, đập gỗ, chơi trò chơi, nhảy múa,... Theo đó, trẻ học âm nhạc bắt đầu bằng nghe và thực hành trước, rồi mới đến đọc và viết.

Với phương pháp này, trẻ em sẽ được tiếp xúc với âm thanh của nhạc cụ, với tiết tấu, hay các mẫu âm. GVMMN có thể đưa ra các câu hỏi gợi ý để trẻ tự khám phá các đặc điểm âm nhạc đặc trưng của chúng. Trẻ sẽ lặp lại những mẫu âm ngắn được chơi trên nhạc cụ, hay xướng âm bởi GV và chơi trên nhạc cụ.

Phương pháp này có các công cụ giáo dục như: Nói theo nhịp điệu; Hát; Chơi nhạc cụ: Bộ gõ cơ thể, Nhạc cụ cầm tay không định âm Nhạc cụ Orff.

Bộ gõ cơ thể (Body percussion): Thuật ngữ "Body percussion" (Bộ gõ cơ thể) - là một từ ghép của hai từ body (cơ thể) và percussion (bộ gõ), mang ý nghĩa âm thanh được tạo ra từ cơ thể. Cơ thể chính là nhạc cụ ban đầu trong hoạt động dạy học âm nhạc, giúp trẻ trải nghiệm âm nhạc thông qua vận động, để tạo ra âm thanh và nhịp điệu. Cũng như các nhạc cụ bộ gõ khác, bộ gõ cơ thể phát ra âm thanh bằng cách chạm, vỗ, lắc,... vào nhạc cụ để tạo rung động. Âm

thanh của bộ gõ cơ thể được tạo ra bởi tiếng: búng ngón tay; vỗ ngực; vỗ tay; vỗ chân (đùi); giậm chân.

- Búng ngón tay (bao gồm tay trái, tay phải hoặc cả hai), âm thanh phát ra bởi tác động của các ngón tay khi chạm vào nhau, búng và tạo ra âm thanh.

- Vỗ ngực, âm thanh phát ra bởi tác động của lòng bàn tay vào vùng ngực trái và phải, tạo ra âm thanh.

- Vỗ tay, âm thanh phát ra bởi sự tác động của hai tay chạm vào lòng bàn tay để tạo ra âm thanh.

- Vỗ chân (đùi), (bao gồm chân trái, chân phải hoặc cả hai), âm thanh phát ra bởi sự tác động một lực từ tay vào vùng đầu gối ở chân và tạo ra âm thanh.

- Giậm chân (bao gồm chân trái, chân phải hoặc cả hai), âm thanh phát ra bởi sự tác động một lực từ chân vào nguồn phát ra âm thanh (mặt sàn gỗ, mặt sàn gạch), tạo ra những sự cộng hưởng âm thanh khác nhau.

- Ngoài ra, còn có các động tác tạo ra âm thanh khác như: chà xát lòng bàn tay, bật nhảy, vỗ miệng, vỗ má.

Các âm thanh được thay đổi liên tục theo một nhóm âm hình tiết tấu nào đó, bằng sự kết hợp các động tác, tạo thành một tác phẩm âm nhạc hấp dẫn, sinh động. GVMN có thể vận dụng bộ gõ cơ thể để cho trẻ trải nghiệm với tiết tấu nhanh, tiết tấu chậm, tiết tấu hỗn hợp, nhịp, phách và các vận động minh họa phù hợp.

2.3.2. *Cảm thụ âm nhạc với phương pháp Dalcroze*

Phương pháp Dalcroze được chia thành ba khái niệm cơ bản: kí xướng âm bằng Do cố định, biến tấu - ngẫu hứng, âm nhạc theo nhịp điệu. Hiện nay, phương pháp Âm nhạc theo nhịp điệu được sử dụng rộng rãi trong việc giáo dục âm nhạc, đặc biệt là cho trẻ em.

Phương pháp này định hướng việc xây dựng các kĩ năng và kiến thức âm nhạc cho trẻ em thông qua sự khám phá trong các hoạt động vận động âm nhạc dựa trên các thành tố tiết tấu. Vì vậy, Dalcroze đã tạo ra một phương pháp dạy - học âm nhạc thông qua sự trải nghiệm của các giác quan và trí thông minh bởi các phản ứng của cơ thể và hệ thống thần kinh.

Các công cụ giáo dục âm nhạc của phương pháp này bao gồm: kí xướng âm; biến tấu - ngẫu hứng; vận động theo nhịp điệu.

Vận động và cảm thụ âm nhạc là một hoạt động gắn liền với nghe nhạc. Thông qua hoạt động nghe nhạc, trẻ em có thể bắt chước, mô phỏng hoặc sáng tạo các vận động cho riêng mình; từ đó phát triển tai nghe âm nhạc và năng lực cảm thụ âm nhạc. Nghe,

vận động và cảm thụ âm nhạc đối với trẻ em không diễn ra một cách thụ động mà cần đặt trong môi trường vận động để trẻ có thể hoà mình trải nghiệm và cảm thụ âm nhạc một cách tích cực. Với cảm thụ âm nhạc, trẻ sẽ được nghe, quan sát, khám phá, cảm nhận, mô phỏng, bắt chước, phản ứng, tái tạo, tư duy, sáng tạo. Phương pháp dạy trẻ cảm thụ âm nhạc thông qua các yếu tố như trường độ, cao độ, âm sắc, cường độ, biểu cảm, cảm xúc với nhiều hình thức khác nhau (vận động cơ thể, nhảy múa, khám phá nhạc cụ, hát, lắng nghe, kể chuyện âm nhạc...).

GVMN có thể khuyến khích trẻ phản ứng với nhịp điệu, giai điệu âm thanh qua vận động sáng tạo: sử dụng nhạc cụ, nhảy, khiêu vũ, dân vũ, động tác thể dục phù hợp... Trẻ cần được lắng nghe âm nhạc trước khi VĐTN, cảm nhận nhịp điệu của âm nhạc trước khi vận động sáng tạo. GV cho trẻ tự biểu diễn theo cảm nhận của mình, rồi góp ý, bổ sung động tác để tạo thành bài VĐTN hoàn chỉnh cho trẻ.

Không chỉ cho trẻ làm quen với các nhạc cụ chuyên nghiệp, hấp dẫn, mà GV có thể cho trẻ trải nghiệm cảm thụ âm nhạc qua các vật dụng đơn giản, gần gũi hàng ngày mà vẫn tạo ra âm thanh, tiết tấu thú vị như: cốc gỗ/nhựa/inox, bát gỗ/nhựa/inox, giấy, túi bóng.... Với các đồ dùng trực quan này, GV cần lựa chọn nguyên liệu, kiểu dáng đảm bảo an toàn cho trẻ trong sự bao quát của cô (đặc biệt là đồ dùng bằng sứ/thủy tinh).

3. Kết luận

Đổi mới hình thức tổ chức VĐTN cho trẻ 5 - 6 tuổi ở trường MN là vấn đề cần hết sức quan tâm và chú trọng. Lợi ích của hình thức VĐTN từ bộ gõ cơ thể, cảm thụ âm nhạc sẽ giúp cho GVMN thuận lợi hơn trong việc tận dụng các đồ dùng tái chế, gần gũi với trẻ và sáng tạo cùng trẻ. Trẻ 5 - 6 tuổi sẽ được phát triển về kiến thức, kĩ năng âm nhạc, đáp ứng được nhu cầu phát triển của xã hội. Giúp trẻ MN phát triển toàn diện luôn là mục tiêu mà các nhà giáo dục MN luôn hướng tới. Để từ đó sẽ có nhiều giải pháp hay, phù hợp phát triển hơn nữa giáo dục âm nhạc cho trẻ ở trường MN.

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Ngọc Khải, Nguyễn Đăng Bửu (2020), *Tài liệu tập huấn dạy học theo sách giáo khoa mới môn Âm nhạc lớp 1*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

2. Phạm Thị Hòa (2014), *Giáo trình tổ chức hoạt động âm nhạc cho trẻ mầm non*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.